

STORTINGET

Innst. 281 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 12:20 (2019–2020)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Eivind Smith, vedtatt til fremsettelse av Per Olaf Lundteigen, Michael Tetzschner og Nils T. Bjørke om endring i §§ 17 og 49 (retting av språklige feil etter grunnlovsendringene i 2014)

Til Stortinget

Sammendrag

Bakgrunn

Dokument 12:20 (2019–2020), Grunnlovsforslag fra Eivind Smith, vedtatt til fremsettelse av Per Olaf Lundteigen, Michael Tetzschner og Nils T. Bjørke, gjelder retting av språklige feil etter grunnlovsendringen i 2014.

Forslagsstillerne viser til at Stortinget i forbindelse med grunnlovsjubileet i mai 2014 vedtok et stort antall grunnlovsendringer. Endringene omfattet både språkform (modernisering, likestilt nynorsktekst, jf. Innst. 177 S (2013–2014)), struktur og innhold, med særlig vekt på menneskerettigheter.

På visse punkter medførte resultatet enkelte språkfeil eller utilsiktede endringer i Grunnlovens meningsinnhold før 2014. Forslagsstillerne inviterer gjennom det fremsatte grunnlovsforslaget Stortinget til å rette opp grunnlovsteksten på noen av de punktene som gjenstår.

Forslagene er tidligere fremmet (Dokument 12:15 (2015–2016)). Forslagene om endring i §§ 50 og 109 som da var med, gjentas ikke her. Nynorskversjonen av § 75

bokstav b om statslån er allerede endret i samsvar med forslaget. Dermed gjenstår forslagene til endring i §§ 17 og 49.

Forslagsstillerne viser til at kontroll- og konstitusjonskomiteens flertall i Innst. 255 S (2017–2018) avviste forslaget til endring i § 17 med en bemerkning om at det ville stride mot det forslaget til ordlyd som var utarbeidet av utvalget som la frem forslag til Grunnloven i nynorsk språkdrakt, men dette utvalget var neppe oppmerksom på de problemer som ordvalget på det aktuelle punktet representerte. Flertallets avvisning av forslaget til endring i § 49 er ikke kommentert.

§ 17 («POLITI»)

Før den språklige moderniseringen i 2014 anga § 17 at Kongen kunne vedta midlertidige bestemmelser (anordninger) om handel, toll, næringsveier og politi. De tre førstnevnte kriteriene («handel, toll, næringsveier») var tilnærmet selvforklarende og ble (etter språklig modernisering) tatt uendret inn i begge versjoner av grunnlovsteksten.

Ordet politi hadde derimot et annet og langt mer omfattende meningsinnhold enn i dag, når ordet utelukkende brukes for å betegne de deler av ordensmakten som vi kaller politiet. Etter språkbruken omkring 1814 tok ordet grovt sagt sikte på samfunnsregulering i vid forstand (en betydning vi fortsatt finner spor av i f.eks. fransk forvaltningsrett). Det var derfor klart at ordet politi burde erstattes med ord som ga bedre uttrykk for bestemmelsens egentlige meningsinnhold, som det var meningen å videreføre, og dermed bidra til å realisere målet om å gjøre grunnlovsteksten mer forståelig.

De deler av den reviderte teksten som taler om «offentlig ... regulering»/«offentleg ... regulering» gir adekvat uttrykk for betydningen av 1814-uttrykket «politi».

Forslagsstillerne viser til at resten av den reviderte teksten på dette punkt derimot er misvisende. Tillegget om «[offentlig] forvaltning»/«[offentleg] forvaltning» er ikke bare historisk ukorrekt og derfor i strid med bestemmelsens meningsinnhold før den ble endret i 2014. Viktigere er det at forvaltningsapparatet i Norge, som i andre land, styres av den utøvende makt uten at det er nødvendig å bygge på midlertidig lovgivning etter Grunnloven § 17. Kongens og regjeringens overordnede posisjon i den hierarkisk organiserte statsforvaltningen har helt siden 1814 fulgt av Grunnloven § 3 («Den utøvende makt er hos kongen»/«Den utøvande makta er hos kongen»). Overordningsforholdet gjelder fortsatt. Særbestemmelser om Kongens rådighet over embetsutnevnelser, militær kommandomyndighet, utenriksstyre mv. forsterker dette utgangspunktet.

Av dette følger for det første at dagens bestemmelse i § 17 om myndighet for Kongen til å gi bestemmelser om den utøvende makt, er fullstendig overflødig. Innenfor de rammene som følger av lovgivningen og vår parlamentariske styringsskikk, er regjeringens kompetanse til å organisere og lede den utøvende makt tvert imot et ubestridt grunntrekk i det statlige styringssystemet. Det er ikke påvist noe behov for generelt å utvide denne kompetansen.

Til dette kommer at bestemmelser om «offentlig forvaltning» som likevel måtte bli fastsatt av Kongen i statsråd med hjemmel i § 17, ville bli av midlertidig karakter fordi Grunnloven bestemmer det, ikke fordi regjeringen selv ønsker det. I motsetning til det som følger av Grunnloven § 3 mv., er jo anordninger/lover etter § 17 midlertidige (provisoriske) i den forstand at de bortfaller senest ved slutten av den umiddelbart påfølgende stortingssesjon. En slik løsning bryter radikalt med den etablerte konstitusjonelle orden i Norge. Potensielt ville den også kunne vise seg å få svært uheldige konsekvenser. Intet tyder på at en slik endring på dette punkt var tilsiktet.

Grunnloven § 17 gir heller ikke hjelp dersom regjeringen skulle se et behov for å fastsette bestemmelser om den offentlige forvaltningen som bryter med gjeldende lov. Paragrafen bestemmer uttrykkelig at provisoriske anordninger/lover ikke kan stå i strid med gjeldende lov. Den gir altså ikke mulighet til f.eks. å «overta» myndighet som ifølge lovgivningen er lagt til organer som ikke kan instrueres mv. etter reglene i det ordinære forvaltningshierarkiet (f.eks. Utlendingsnemnda eller Norges Bank).

På denne bakgrunn bør Grunnloven § 17 etter forslagsstillerne syn endres, slik at ordene «forvaltning og» tas ut. Dermed vil bare ordene «offentlig/offentleg regulering» stå tilbake.

§ 49 FØRSTE LEDD (FRIE OG HEMMELIGE VALG)

Forslagsstillerne viser til at helt siden 1814 har en av Grunnlovens nøkkelbestemmelser vært at folket utøver den lovgivende makt «ved Stortinget» (representativt demokrati). I 2014 fikk § 49 et betimelig tillegg om at Stortingets medlemmer utpekes gjennom frie og hemmelige valg.

Nynorskversjonen av § 49 angir – korrekt – at det er «stortingsrepresentantane» som skal utpekes gjennom frie og hemmelige valg.

I bokmålsversjonen heter det derimot at det er «Stortingets representanter» som skal utpekes på denne måten. Representanter for Stortinget er imidlertid noe annet enn personer som er valgt til å sitte i eller være medlemmer av Stortinget. Den fremste representanten for nasjonalforsamlingen er utvilsomt stortingspresidenten, som i visse sammenhenger kan la seg representere av en visepresident, Stortingets direktør mv. Kravet etter Grunnloven § 49 om frie og hemmelige valg gjelder imidlertid ikke for valget av stortingspresidenter, fordelingen av representanter mellom Stortingets komiteer mv.

Stortingets medlemmer er ikke representanter for Stortinget, men for velgerne.

Ønsket om å grunnlovfeste kravet om frie og hemmelige valg av folkets representanter får adekvat uttrykk i nynorskversjonen, der «stortingsrepresentantane» er skrevet i ett ord. Bokmålsversjonen bør endres i samsvar med dette.

Enklest vil det være å gi det tilsiktede meningsinnholdet uttrykk ved hjelp av bokmålsordet «stortingsrepresentantene» skrevet i ett ord. Da vil ikke nynorskteksten være berørt. Hvis det skulle være et ønske om å bevare den genitivsformen vi nå finner på bokmål, må både bokmåls- og nynorskversjonen endres.

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

«§ 17 første punktum (på bokmål før semikolon) skal lyde:

Kongen kan gi og oppheve anordninger som angår handel, toll, næringsveier og offentlig regulering

–

Kongen kan gje og oppheve provisoriske lover om handel, toll, næringsvegar og offentlig regulering.

§ 49 første ledd annet punktum skal lyde:

Alternativ 1 (endring kun på bokmål):

Stortingsrepresentantene velges gjennom frie og hemmelige valg.

Alternativ 2:

Stortingets medlemmer velges gjennom frie og hemmelige valg.

–

Medlemmene av Stortinget blir valde gjennom frie og hemmelege val.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Even Eriksen, Kari Henriksen og Lubna Bobby Jaffery, fra Høyre, lederen Peter Frølich og Svein Harberg, fra Senterpartiet, Nils T. Bjørke, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen, fra Sosialistisk Venstreparti, Sara Bell, fra Rødt, Seher Aydar, og fra Venstre, Grunde Almeland, viser til Grunnlovsforslag 20 (Dokument 12:20 (2019–2020)) fra Eivind Smith, vedtatt til fremsettelse av Per Olaf Lundteigen, Michael Tetzschner og Nils T. Bjørke om endring i §§ 17 og 49 (retting av språklige feil etter grunnlovsendringene i 2014).

I forbindelse med grunnlovsjubileet vedtok Stortinget i mai 2014 et stort antall grunnlovsendringer som gikk på språkform, struktur og innhold som på enkelte punkter medførte språklige feil. Enkelte av feilene ble rettet opp i Dokument 12:20 (2015–2016), jf. Innst. 255 S (2017–2018), men de foreslåtte endringene i §§ 17 og 49 ble da avvist.

Nåværende grunnlovsforslag utdyper hvorfor Grunnloven bør rettes opp på de foreslåtte punktene.

Rettelsene innebærer ikke at meningsinnholdet i grunnlovsteksten endres. Endringene har kun til hensikt å bringe grunnlovsteksten i samsvar med tidligere språknorm.

Komiteen vil på denne bakgrunn anbefale at forslagene til endring i §§ 17 og 49 i Dokument 12:20 (2019–2020) bifalles. Forslaget til endring i Grunnloven § 49 første ledd annet punktum er fremsatt i to alternativer. Komiteen anbefaler at alternativ 1 bifalles, slik at bestemmelsen på bokmål lyder: «Stortingsrepresentantene velges gjennom frie og hemmelige valg.» Da vil bokmålsteksten bli i samsvar med gjeldende nynorsktekst.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 12:20 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Eivind Smith, vedtatt til fremsettelse av Per Olaf Lundteigen, Michael Tetzschner og Nils T. Bjørke om endring i §§ 17 og 49 (retting av språklige feil etter grunnlovsendringene i 2014) – §§ 17 og 49 alternativ 1 – bifalles.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 10. mai 2022

Peter Frølich
leder

Carl I. Hagen
ordfører

